

nére – nem nemzetállam, tehát olyan alapon, hogy valaki a magyar kultúrkörhöz tartozik, nem várna tárt karokkal; míg Izrael ilyen szempontból nemzetállam: mindössze annyit kellene bebizonyítania, hogy anyai lezármazási ágon zsidó, könnyen megkapná az izraeli állampolgárságot. Ha Konrád György továbbra is kitartana emellett, hogy ő magyar író, mert könnyebben, szebben és nem utolsósorban másként ír az ember azon a nyelven, amelyet kiskora óta megszokott, és a feltételezhetően Romániához csatolt Berettyóújfaluból áttelepülne Budapestre, akkor kiderülne, hogy Budapest mégis a csonka nemzettudatú állam központja, mert elvárnák tőle, hogy legyen harcos berettyóújfalusi, küzdjön a visszacsatolásért, ugyanakkor ne szóljon bele a budai ügyek intézésébe, ne akarjon ittmaradni, csak a földdel és házával együtt „jöjjön vissza”, de addig is menjen, ahova akar, mert elegenden vannak itt Magyarországon, ráadásul még származása is gyanús: zsidó. Különben is erkölcstelen az, aki odahagyja azt a szép, ősi magyar várost: Berettyóújfalut.

Érdekes, hogy Konrád György esszéiben a fenti, meg sem fogalmazott, hiszen számára nem élettapasztalatként felbukkanó lehetséges meghatározottságokra is találunk feleletet. „Elébe helyezem a személyt – írja – a közösségi retorikának, a felduzzasztott nemzeti és osztályöntudatnak.”¹² Ezt viszont most már általános érvé-

nyű megfogalmazásként kell értékelnünk, hiszen közvetlenül kapcsolódik szabadságeszményének ideális döntésvilágához, amelyben nem kap helyet semmilyen fundamentalizmus vagy diszkrimináció: „A sokféle, egymást is diszkrimináló fundamentalizmusoknak egy közös istenük van: a diszkrimináció. Nemcsak az államok diszkriminálnak, a zsidó, a keresztény és az iszlám vallás fundamentalizmusa is ezt teszi.”¹³

Ez a szemlélet nem zárja ki azt, hogy szeretetteljesen, otthonosan érezze magát Jeruzsálemben, Budán és Berettyóújfalun, és idegennek bárhol, ahol fegyverről álmodnak a különböző fundamentalizmusok. Amíg az egyéni életet nem sajátítja ki a közösségi retorika, addig van remény a szabadságra.

IDÉZETEK:

1. Konrád György: *Hangulatjelentés*. Irodalmi levelek, 1989. 31. old.
2. Konrád György: *Európa köldökén*. Magvető, 1990; *Az újjászületés melankóliája*. Pátria, 1991.
3. *Az önvédelem etikája: Európa köldökén*, 198. old.
4. *Az embernek kell egy filozófia: Európa köldökén*, 18. old.
5. *Jeruzsálemi gondolatok*, i. m. 215. old.
6. *Az áldozat nézőpontja*, i. m. 20. old.
7. i. m. 21. old.
8. i. m. 23. old.
9. *Az embernek kell egy filozófia*, i. m. 18. old.
10. *Jeruzsálemi gondolatok*, i. m. 208. old.
11. *Az újjászületés melankóliája*, i. m. 7. old.
12. *Az embernek kell egy filozófia*, i. m. 18. old.
13. *Barbarizáció: Európa köldökén*, i. m. 108. old.

AZ ÓKORI KELET NAGYJAI – FRÖHLICH IDA KÖNYVE DIÁKOKNAK –

Fröhlich Ida, a holt-tengeri tekercsek irodalma, a Biblián kívüli irodalom valamint a hellénizmus kora zsidó történeti problémáinak elismert hazai szakértője új, ismeretterjesztő könyvét elsősorban a téma iránt érdeklődő fiatalok, középiskolai és egyetemi diákok forgathatják majd nagy haszonnal. Az ismeretterjesztő jelleg igen pozitívan értékelendő, hiszen nemcsak a bibliai személyekről szóló bibliai beszámolók/elbeszélések parafrázisát találjuk F. I. könyvében, hanem azok elemzését és kritikáját is. F. I. felhasználja a legújabb régészeti felfedezések eredményeit is. A kötetet a fontos tárgyi emlékekről valamint a helyszínekről készített fotók illusztrálják, lehetővé téve az olvasó számára az ókori Kelet itt szereplő régióinak vizuális megismerését is.

A kötet címe kissé megtévesztő, hiszen a válogatásban szereplő személyek csak az ókori Kelet egy régiójának történeti személyiségei, a Bibliából illetve a II. Templom korszakának irodalmából jól ismert hősökről illetve antihősökről van szó. A Fröhlich Ida által kiválasztott személyiségek *valamennyien az ókori Izrael történetének sorsdöntő időszakaiban vagy éppen sorsfordulóin éltek*, s nemcsak önmagukért, hanem népükért vállaltak vagy nem vállaltak felelősséget. A könyv foglalkozik magukkal a történeti eseményekkel, azoknak a hősökre gya-

korolt személyiségformáló hatásával vagy éppen a történeti személyiség történelemformáló szerepével. Fröhlich Ida elsősorban mint történész tekint az eseményekre és a személyekre, így részletes elemzések olvashatók a korszakok történeti összefüggéseiről, az uralkodók esetében a bel- és külpolitikai körülményekről egyaránt – s így, közvetve, valóban az egész ókori Kelet megjelenik az elemzésekben. A szerző elemző módszerének talán legnagyobb erénye, hogy a hősök portréinak megrajzolásakor nemcsak a „történelem nagy alakja”-t ábrázolja, hanem az egész személyiséget, s így szinte teljes képet kapunk *Saulról és Dávidról, Salamonról és Izebelről* stb. A hősök kiválasztása minden bizonnyal a szerző szubjektív döntésén múlott, s ezért mindenképpen kiemelkedőnek tartjuk, hogy az ókori Kelet nagyjai között hely jutott a gonosz királyné prototípusának tartott *Izebelnek* és a sokak által árulónak tartott történetíró-hadvezérnek, *Josephus Flaviusnak* is.

Fröhlich Ida könyve az igen kis terjedelem és az ismeretterjesztő jelleg mellett komoly kutatómunkát feltételező mű, s ezért sajnáljuk, hogy a kötethez nem tartozik részletes bibliográfia és a jegyzetek, utalások is hiányoznak. Minden bizonnyal az is a szerzőszerkesztők (illetve a címlaptervező) hibája és nem a szerzőé, hogy a kötet címlapján a szerző neve nem szerepel.

L. A.